

Dospělý a dítě hledání těžiště výchovy

Miroslav Procházka
mproch@pf.jcu.cz

Úvodem

- O co nám jde a co nás trápí?
- Jak připravovat naše žáky a studenty na situace, které prožívá člověk ve 21. století...
- Musíme rozumět tomu, co si žádá doba.... Co je to být vzdělaný?
- Musíme rozumět dítěti, které do té doby doprovázíme...Co je to být vychovaný?
 - Může-li být pedagog/lektor vnímán také jako odborník na dítě, co to pak znamená... (Zdeněk Helus)

Co je to vychovaný člověk?

- **Dříve** byly děti vychovanější, dnes jsou neukázněné, drzé, nic neumí...

Co je to **DŘÍVE?**.....

Za doby našich rodičů a prarodičů?

V krásném 20. století

Vychovaný člověk „dříve“

- 20. století.... 1914 – Rakousko – Uhersko
společnost příkazu a
poslušnosti

*Zopakuj, co jsem ti
včera řekl, vykonej,
co ti bylo přikázáno...*

- 1960 – Československá socialistická republika
- Dle mnohých stále výborné školství – ale s kým jsem se mohli srovnávat?
- Společnost totality
– *Drž... a krok*

21. století?

- *Místo Zopakuj, co jsem ti včera říkal, vykonej, co jsem ti přikázal. A drž.. a krok...*

Co třeba:

- *Najdi si svůj úkol, převezmi za něj odpovědnost a přesvědč nás, že jsi jej dobře vykonal...*

B. Kartous, T. Feřtek

- K tomu ale potřebujeme u dětí hledat a rozvíjet jisté gramotnosti a kompetence.

Co má tedy dát škola svým žákům?

předávat hodnoty... ty pak hodnotit...

Kvantitativní

Kvalitativní

žák, který hodně zná?

X

žák, který hodně umí?

Jak poznáme toho, který hodně zná?

Jak poznáme toho kvalitního?

Výchovné cíle školy

Projekt Amerika 2000

- Creative mastery
- Generosity
- Belonging
- Independence

UNESCO (J. Delors, 1997)

- Učit se poznávat
- Učit se být
- Učit se pracovat a jednat s druhými
- Učit se jednat jako profesionál

Revize RVP aktuálně

- Celý vzdělávací obsah rozdělit:
 - jádrové učivo (nepodkročitelné minimum)
 - rozvíjející učivo
- **Gramotnosti**
 - Čtenářská a pisatelská gramotnost
 - Matematická gramotnost

Gramotnost = schopnost praktického uplatnění znalostí v rozmanitých životních situacích.

Klíčové kompetence

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikační
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní
- Kompetence digitální

Klíčové kompetence představují funkční propojení znalostí, dovedností, hodnot a postojů. Nejsou vázány na jednotlivé předměty, ale jsou nadoborové. Rozvíjejí se v průběhu celého života, a to nejen ve škole. Jsou obtížně kvantitativně měřitelné.

Ověřování úspěšnosti vzdělávání

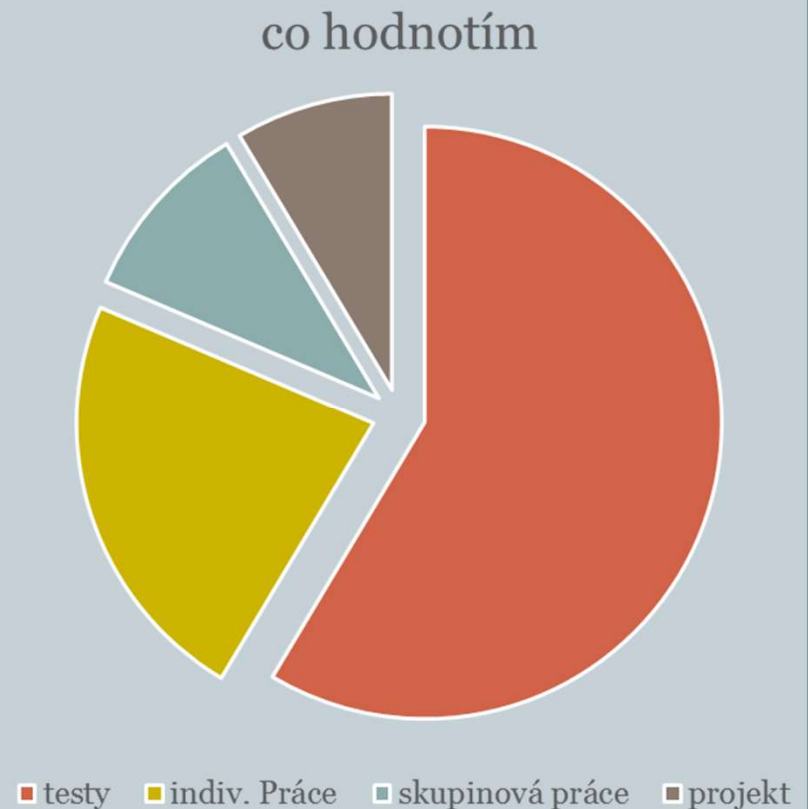
- Školy samy - v pátém, sedmém a devátém ročníku
- Stát - na konci prvního a druhého stupně by paralelně stát ověřoval, jestli žáci dosáhli v konkrétní škole takových znalostí a dovedností, jaké jim pedagogové měli předat.
- Navýšit počet disponibilních hodin, se kterými budou moci nakládat dle svého uvážení.
- Příjímací zkoušky na střední školy - zaměřeny na gramotnosti a kompetence, například z gramotnostních mezinárodních testů PISA

Životní dovednosti, klíčové kompetence?

- Znalosti? – vhodné testy

Sumativní hodnocení

- Kompetence? – další úlohy
 - kriteriální hodnocení...
 - formativní hodnocení ...

- Jak se má proměnit škola, role vzdělavatelů?
- Umíme z ní udělat místo, kde se děti učí a rozvíjejí?

Co na to psychologie? – Co je základem učení?

Nebát se ...

Alternativní pohled

- Učení funguje je při odstranění strachu

Amygdala – centrum řízení chování při strachu x šedá kůra mozková

Tradiční pohled

Učení je výsledek odezvy – odměna / trest

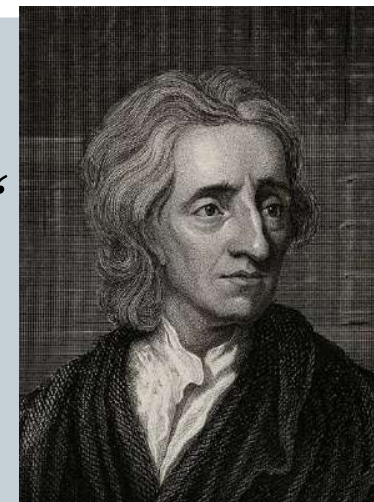
Co na to filozofie? Co je základem učení?

- J. Locke

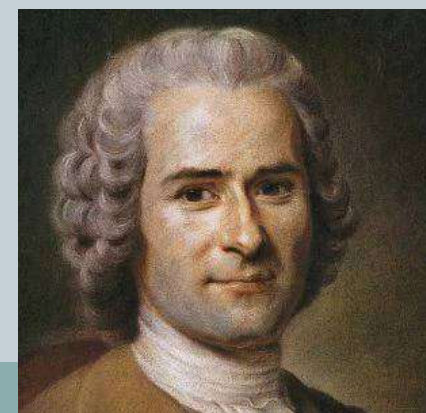
Dítě...*“se rodí jako nepopsaný list papíru...”*

„dětská mysl se dá snadno uvést na tu či onu dráhu, jako voda“

- J. J. Rousseau

„Vše je dobré, jak vychází z rukou původce všech věcí; vše zvrhá se v rukou člověka“

Lze žáky / studenty vychovat?

Pedagogika uvažuje o vlivech sociálního prostředí na
vývoj a utváření člověka

výchova

biologické prostředí

sociální prostředí

Základem je vztah...

- Tradiční / Tradicionalistické pojetí výchovy

Subjekt

(rodič, učitel, ředitel, starosta...)

x cíle/záměry ?

x nátlak

Objekt

(dítě, podřízený...)

x výsledek ?

.....

- Alternativní / pedocentristické pojetí výchovy

Subjekt

(rodič, učitel, ředitel, starosta...)

x cíle/záměry ?

x autorita ?

Subjekt

(dítě, podřízený...)

x schopnosti ?

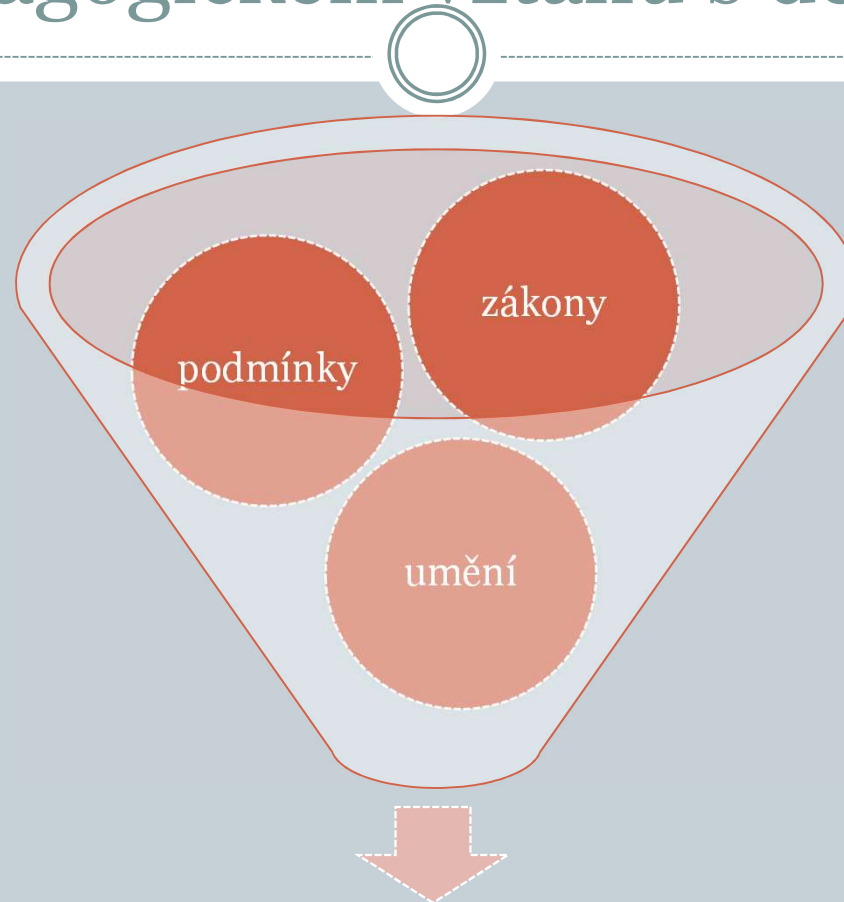
.....

Řešení problémů

- **vidím**
- **slyším**
- **cítím**
- **myslím**
- **říkám**

Existují zákonitosti / pravidla v pedagogickém vztahu s dětmi?

Funguje to...?

Pravidla „pedagogického vztahu“ k dětem

- ***A) Zákon cíle aneb mohou bez přípravy uspět?***

**Cíl komunikace => Obsah jednání => Metody,
Formy , Prostředky komunikace**

Např. **SMART** cíle. Jde tedy o schopnost předem si uvědomit:

- **S** - co konkrétně chcete domluvit, komunikovat, projednávat (**specifikace cíle**),
- **M** – uvědomit si, čeho konkrétně chcete dosáhnout (**měřitelnost cíle**),
- **A** – porozumět tomu, co je pro Vás i pro osoby, se kterými jednáte, přijatelným výsledkem (**akceptovatelnost**),
- **R** – a zároveň pochopit, co je pro Vás i pro ty, se kterými jednáte, osobně dobré, rozumné (**racionálnost**),
- **T** - a nakonec si naplánovat, jak časově konkrétně rozvrhneme to, čeho chceme dosáhnout nebo co jsme si domluvili – stanovit si **čas, termín**

Pravidla „pedagogického vztahu“ k dětem

B) zákon motivace aneb proč by měl student v komunikaci souhlasit právě s Vámi?

• **motivace** ⇒ **aktivita** ⇒ **výsledek**

- Vnější motivy – pobídky

(musí se..., je to v programu, budou to po vás ve škole chtít...)

- Vnitřní motivy – potřeby

(to ti přinese..., z toho budete mít..., když to zvládne, pak...)

Potřeby jsou univerzální, lidské, ale zároveň vždy individuální (Domněnka je matkou všech průšvihů...)

- ***C) Zákon důvěry aneb proč by měl student v komunikaci chtít akceptovat komunikaci právě Vás a Vaše požadavky?***

1. Důvěra => 2. Přesvědčení

- Osobnost pedagoga (působí klidně, jistě, vyrovnaně, není nesympatický/á)
- Slova – mluvíme stejným „jazykem“? Máme svůj žargon?
- Řeč těla – je to, co říká, v souladu s tím, jak se chová?

Jakému stylu se rozhodně vyhnout

- **Vyčítavá komunikace** (*Kdybys alespoň jednou...*)
- **Citové vydírání** (*Já se z vás zblázním, vy mne chcete přivést do...*)
- **Rozkazování** (*Dost! Přestaňte! Nechte toho!*)
- **Mentorování, poučování!** (*Měla bys se už začít chovat jako dospělá!*)
- **Dávání za vzor** (*Podívejte se na..., s ní problém není*)
- **Ironie** (*No, tomu říkám...*)

Současné pojetí výchovy počítá s rozpory, které jsou uvnitř tohoto procesu skryty (E. Fink, 1992)

- rozpor mezi výchovou jako **pomocí** a výchovou jako **manipulací**...
- rozpor mezi **mocí a bezmocí** vychovatele (vychovatel vychází většinou ze svých vlastních zkušeností, ale jsou tyto zkušenosti přenositelné?)
- rozpor mezi tím, že výchova **nemá konce** a tedy i vychovatel je zároveň vychováván (je „nehotový“ ...)

- rozpor mezi obecnými **nárok**y kultury, společnosti a jedinečnou **individualitou** vychovávaného
- rozpor mezi výchovou **k profesi** a výchovou **k lidství**
- problém faktických **možností a mezí** výchovy

Závěrem

„A podnes ještě vidí se každý povolána, beze všeho
hlubšího pedagogického vzdělání o věcech výchovy
se týkajících souditi tak, jak by se toho neodvážil
laik v oboru lékařství, stavitelství, zahradnictví,
vzhledem k záhadám, do těchto věd spadajících.“

Gustav Adolf Lindner (1888)